

OAZA NA PRAGU KOPRA

bilten Naravnega rezervata Škocjanski zatok

številka 4, junij 2003

Uvodnik

Letos mineva 10 let odkar je Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije - DOPPS začelo s široko zastavljeno naravovarstveno akcijo za ohranitev in renaturacijo Škocjanskega zatoka.

Konec 70. let prejšnjega stoletja se večina še ni zavedala pomena in naravnega bogastva, ki ga s svojo pestrostjo rastlinskih in živalskih vrst, nosi Škocjanski zatok za mesto Koper in Slovenijo.

Njegova neponovljivost pa ni ostala skrita ljubiteljem narave, biologom in skupini petih prijateljev iz Kluba mladih raziskovalcev, ki je deloval v okviru Gimnazije Koper pod mentorstvom Jelke Justin. Območje Škocjanskega zatoka je obsegalo nad 250 hektarjev izjemno pestrih naravnih življenjskih prostorov.

Za njegovo ohranitev so se že v tistem času zavzemali Iztok Geister (Varstvo narave, 1980; objavljeno 1987), Iztok Škornik (Proteus, 1982 in 1990), Andrej Sovinc (Falco, 1988), Mitja Kaligarič (Varstvo narave, 1990), I. Škornik, T. Makovec, M. Miklavc (Varstvo narave, 1990) in drugi. Glede na takratno družbenopolitično strukturo države, zakonodajo in usmeritev Občine Koper, ki je predvidevala zasutje celotnega Škocjanskega zatoka, so številne naravoslovne raziskave, objave in pobude posameznikov vedno znova naletele na gluha ušesa takratnih oblasti. Sredi 80. let so se začeli najbolj uničujoči posegi.

Zaradi popolnega uničenja več kot polovice nekdanjih površin in degradacije preostalih življenjskih prostorov se je leta 1993 Zatok znašel na robu preživetja.

Odločilno se je kazalec na tehtnici prevesil na stran Zatoka z Odločbo o začasni razglasitvi Škocjanskega zatoka za naravno znamenitost, ki jo je novembra 1993 na pobudo DOPPS in

foto: Andrej Sovinc

Sanacija in renaturacija Škocjanskega zatoka bo ponovno vzpostavila razmere za začetek novega življenja.

7000 podpisnikov peticije za takojšnje prenehanje zasipavanja in zakonsko zaščito Škocjanskega zatoka, izdalo Ministrstvo za kulturo. Kasneje je Ministrstvo za okolje in prostor pripravilo Zakon o naravnem rezervatu Škocjanski zatok (Ur.l.RS, št.20/98), ki ga je Državni zbor RS sprejel februarja 1998. Zakon zagotavlja trajno pravno zaščito rezervata in postavlja pogoje za varstvo in upravljanje rezervata.

Danes je stanje povsem drugačno. Na območju Škocjanskega zatoka DOPPS izvaja Program varstva in razvoja naravnega rezervata Škocjanski zatok. Vizija se uresničuje.

Borut Mozetič
Društvo za opazovanje
in proučevanje ptic Slovenije - DOPPS

Novice iz zatoka

Konec leta 2002 smo naredili velik korak naprej. Luč sveta je ugledal ureditveni načrt za območje rezervata, ki ga je na lanski zadnji seji, 24. decembra sprejela Vlada RS. Postavljena je bila pravna podlaga za sanacijo in ureditev naravnega rezervata Škocjanski zatok. Sprejem ureditvenega načrta si nedvomno zasluži še nekaj besed. V ozadju je namreč ogromna količina opravljenega dela raznolike skupine ljudi, ki smo bili vključeni v postopek priprave dokumenta. Pri tem ne moremo mimo ekipe novomeškega podjetja Acer, ki je ureditveni načrt izdelala, Urad RS za prostorsko planiranje, ki je vodil celoten postopek priprave do sprejema na Vladi in pristojnih na Ministrstvu za okolje, prostor in energijo ter Agenciji RS za okolje.

foto: Borut Mozetič

Lično izdelano gradbeno barako je postavila ekipa delavcev MULLES, Marko Mulec s.p.

V prejšnjih številkah biltena smo že poročali o začetku urejanja sladkovodnega dela rezervata, ki je del projekta Renaturacija in ohranjanje habitatov in ptic v naravnem rezervatu Škocjanski zatok, neposredno financiranega iz programa EU LIFE Narava III. Pripravljalna dela (košnja bonifike, odstranitev opuščene sadovnjaka in izravnava zemljišč) za urejanje sladkovodnega močvirja na območju Bertoške bonifike so končana. V letošnjem letu bomo v skladu s projektno gradbeno dokumentacijo, ki jo na osnovi sprejetega ureditvenega načrta izdeluje podjetje VGI d.o.o., začeli z urejanjem vlažnih travnikov, ki bodo prehajali v predele z globjo vodo. Območje bo služilo kot počivališče in primerno gnezdišče različnim vrstam ptic. Krajinska ureditev bo vključevala tudi oblikovanje krožne učne poti z urejenimi opazovalnimi točkami z izobraževalno vsebino, kjer boste obiskovalci rezervata lahko spoznavali rastline in živali ali si privoščili prijeten oddih in krajši počitek v naravi.

Ob bertoški cesti na robu naravnega rezervata smo v skladu z Letnim programom dela postavili začasno leseno stavbo. Objekt nam bo olajšal delo na terenu pri izvajanju upravljalških aktivnosti., hkrati pa bo služil kot prostor za pripravo in izvajanje vzdrževalnih del ter kot zatočišče za zaposlene, prostovoljce, izvajalce del in obiskovalce v primeru slabih vremenskih razmer. Stenečasne objekta bomo uporabili za namestitve interpretacijskega in promocijskega materiala kar bo pripomoglo tudi k nemotenemu poteku in izvedbi naravoslovnih dni. Udeleženci bodo na kraju samem lahko dobili različne informacije o ciljih in vsebini naravnem rezervatu, na razpolago pa bodo imeli tudi različno literaturo o zavarovanih območjih severno-jadranskega prostora.

foto: Borut Mozetič

Člani DOPPS smo v rezervatu postavili leseno pregrado z opazovalnimi linami, skozi katere boste lahko tudi iz neposredne bližine opazovali ptice, ne da bi jih pri tem motili

Za zagotavljanje boljšega dotoka sladke vode v laguno Škocjanskega zatoka je izbrani izvajalec del ADRIANG d. o. o. začel s čiščenjem izlivnega dela levega razbremenilnika reke Rižane - Ara. Iz struge vodotoka bo potrebno odstraniti večje količine mulja in drugih rečnih nanosov, ki so se tu nabrali v dolgih letih, ko rečna struga ni bila čiščena. Z odstranitvijo sedimenta bodo posledično izboljšani pogoji za preskrbljenost vode s kisikom kar bo imelo pozitiven učinek na izboljšanje stanja habitatov v strugi Are in laguni Škocjanskega zatoka. Dela smo zaradi začetka gnezditvene sezone začasno prekinili. Nadaljevali jih bomo, ko bodo ptice odgnezstile.

Zatok uvrščen med strokovne predloge območij Nature 2000

Natura 2000 je omrežje varstvenih območij, razglašeni v Evropski uniji, z osnovnim ciljem ohraniti živalske in rastlinske vrste ter habitate, ki so na ravni EU redki ali ogroženi predvsem zaradi dejavnosti človeka. Evropska unija je to omrežje uvedla kot enega od mehanizmov za izvajanje t.i. Ptičje in Habitatne direktive. Slovenija je sprejela sodelovanje v Naturi 2000 kot pridružitveno obveznost. Tako mora Ministrstvo za okolje, prostor in energijo RS do dneva pridružitve Slovenije EU predložiti

foto: Borut Mozetič

Laguno Škocjanskega zatoka obraščajo pisane preproge slanuš

seznam nacionalnih območij, katerih ohranitev je pomembna na evropski ravni in opredeliti predvidene ukrepe za njihovo upravljanje in varstvo.

Med strokovne predloge Posebnih območij varstva (SPA-jev - Special Protected Areas), ki jih je na podlagi mednarodno veljavnih strokovnih kriterijev v zadnjih letih izdelal DOPPS, je uvrščen tudi Škocjanski zatok. Pomen Škocjanskega zatoka danes sicer

foto: Peter Buchner

Čapljica ostaja simbol Škocjanskega zatoka, simbol vztrajnosti in skrbi za življenje, s katerima je prežet.

ni enakovreden tistemu, kakršnega je območje imelo preden so ga začeli zasipavati. Veliko večja površina lagune ter predvsem globlja voda sta omogočali ugodne razmere za prezimovanje številnim pticam. Najbolj številne so bile liske, saj so v nekaterih zimah naštelih tudi do 4000 osebkov. Njihovo število je v zimi 1992/93 upadlo le na 30 prezimujočih osebkov. Po letu 1993, ko so bilo ustavljeno zasipavanje, je število prezimujočih lisk začelo ponovno naraščati. V letošnji zimi smo v rezervatu opazovali tudi do 500 prezimujočih osebkov.

Načrtovano povečanje in poglobitev lagune bosta pripomogla, da bo v prihodnje na območju gneznilo večje število ptic. Škocjanski zatok je pomemben kot gnezdišče nekaterih izjemno redkih in ogroženih vrst ptic, kot sta beločeli deževnik in čapljica. Z izboljšanjem in vzpostavitvijo primernega življenjskega prostora pričakujemo povečanje števila gnezdečih parov tudi teh dveh vrst.

Zaradi izsuševanja in pozidave Škocjanskega zatoka je čapljica na območju rezervata izgubila veliko primernih gnezdišč. Tudi v širši okolici naravnega rezervata čapljica gnezdi maloštevilno. Obstoj te za slovenski prostor izjemno redke in ogrožene gnezditke je na obalnem prostoru tesno povezan in odvisen od bodoče ureditve ustreznih gnezditvenih habitatov na območju naravnega rezervata Škocjanski zatok. Med vrstami, ki jim želimo pomagati z renaturacijo Škocjanskega zatoka so tudi polojnik ter navadna in mala čigra. Vse tri so uvrščene na Dodatek I Ptičje direktive in zato v EU deležne še večje pozornosti. Po ureditvi sladkovodnega močvirja, polojev in gnezditnih otočkov pričakujemo, da bodo te vrste redne gnezditke Škocjanskega zatoka.

V omrežje Natura 2000 morajo biti vključena tudi območja, pomembna za prezimovanje ptic. Strogih kriterijev za opredeljevanje območij z mednarodno pomembnimi zgoštvami migratornih in prezimujočih ptic Škocjanski zatok zaenkrat sicer še ne izpolnjuje. V Zatoku sodita med najpomembnejše prezimovalce

poleg liske še raca žličarica in veliki škurh. Območje pa je pomembno tudi za prenočevanje ptic, saj se tukaj v poletnih mesecih zbere tudi do 150 malih belih čapelj.

Našteti je samo nekaj razlogov, zakaj smo območje opredelili kot Mednarodno pomembno območje za ptice (IBA). Območje pa je pomembno tudi zaradi svojega slanišnega značaja. V rezervatu so najbolj razširjene združbe slanuš enoletnic, kot je osočnik in slanuš trajnic kot naprimer členkar in mrežica ter morska močvirja s trstičjem in obmorskim ločjem.

Če si člani DOPPS-a od leta 1993 ne bi intenzivno prizadevali za ohranitev Škocjanskega zatoka, bi bilo območje danes najverjetneje popolnoma zasuto in uničeno. Razglasitev Zatoka kot Posebno območje varstva bo poplačalo ves trud tistim, ki so si za ohranitev zelo prizadevali, ter vtilo nove moči tistim, ki se še danes trudimo za vzpostavitev nekdanjega stanja.

Beločeli deževnik - kdo si?

Beločeli deževnik se v obdobju spomladanskega in jesenskega preleta v Sloveniji redno pojavlja le na obali. Kot naključni gost se v času jesenske selitve pojavlja tudi na severovzhodnem delu Slovenije. Število gnezdečih parov v Evropi je ocenjeno na 20.000. Večina jih gnezdi na obalah Španije, Portugalske, Francije in Rusije (Jonsson, 1992). V Sloveniji so znana le tri gnezdišča te vrste: izliv Rižane pri Ankaranu, Škocjanski zatok in Sečoveljske soline. Rdeči seznam ptičev gnezditcev (Aves) ga uvršča v kategorijo prizadetih vrst.

Beločeli deževnik je na območju naravnega rezervata Škocjanski zatok zaradi pomanjkanja primernih gnezditnih habitatov zelo ogrožena vrsta. Gnezdi na slanih muljastih tleh v zavetju redko posejanih grmičkov slanuš. Ta izjemno redka slovenska gnezditka v strjeno blato izdolbe plitvo kotanjico, ki jo obda z školjčnimi lupinami, drobnimi kamenčki in algami. Vanjo samica znese dve do štiri sivo-rjava, temno lisasta jajca, ki se skupaj s skromnim gnezdom

foto: Tihomir Makovec

Med grmički slanuš, kot navita otroška igračka, šviga beločeli deževnik

odlično zlivajo z barvo puščobne okolice. Z varovalno barvo je narava obdarila tudi puhaste mladiče beločelega deževnika, ki jim pravimo begavci.

Le z oblikovanjem novih slanih muljastih tal in gnezditvenih otočkov, kot jih predvideva prihodnja ureditev rezervata, bomo to vrsto ohranili kot gnezditko Škocjanskega zatoka in ustvarili pogoje za povečanje gnezditvene populacije.

Zeleni dnevi – izlet v naravni rezervat Škocjanski zatok

Leto ima 356 dni, vsak dan v letu je posvečen določeni dogodku, aktivnosti ali skupini ljudi. Tako poznamo svetovni dan mladih, svetovni dan zdravja, svetovni dan brez avtomobila in še mnogo drugih. 5. junij je svetovni dan okolja. Vsako leto potekajo tudi t.i Zeleni dnevi ali »Green days«. Letos se je evropska komisija odločila, da bodo Zeleni dnevi potekali od 31. maja do 8. junija in tako sovpadali z svetovnim dnevom okolja. Potekali so vzporedno s Konferenco v Bruslju, naslov katere je bil »Spremenimo navade«. Zeleni dnevi so bili posvečeni tudi Naturi 2000, evropski mreži varovanih območij, ter promociji ogroženih živalskih in rastlinskih vrst ter habitatov po vsej Evropi. V sklopu Zelenih dni smo bili priča pestremu spektru dogodkov. Tako so se v tem tednu odvijale številne delavnice, razstave, natečaji, ekskurzije po vsej Evropi. Glavni cilj je bil spodbuditi ljudi k razmišljanju o naravi in okolju ter v aktivnosti vključiti čim večje število ljudi. Poglavitne teme letošnjih Zelenih dni so bile trajnostna proizvodnja in potrošnja, obnovljivi viri energije, klimatske spremembe ter voda. V aktivnost Zelenih dni se vključujejo tako Evropska komisija, lokalne skupnosti, nevladne organizacije in številni drugi, tako v državah EU, kot tudi v državah kandidatkah.

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije - DOPPS vsako leto organizira več izletov v Škocjanski zatok. Izleti so vedno dobro obiskani, zato smo se odločili, da letos izlet organiziramo tudi v sklopu Zelenih dni in na ta način proslavimo Svetovni dan okolja.

foto: Tomaž Jančar

Petindvajset udeležencev izleta je lahko spoznalo desetletna prizadevanja za ohranitev Škocjanskega zatoka, današnje stanje in načrte za prihodnost. Izleta se je udeležil tudi vodja delegacije Evropske komisije v Sloveniji, gospod Erwan Fouéré (na sliki levo). Škocjanski zatok ga je svojo pestrostjo vrst navdušil, gospod Fouéré pa je ob predstavitvi bodoče ureditve Zatoka še posebej poudaril pomen nevladnih organizacij pri varovanju narave.

Bilten izdaja upravljalec naravnega rezervata Škocjanski zatok:

Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia), p.p. 2722, 1001 Ljubljana, tel.: 01/ 544 1230, fax: 01/ 544 1235, e-pošta: dopps@dopps-drustvo.si

ki vodi tudi začasni informacijski center v Kopru na naslovu:

Staničev trg 16, 6000 Koper, tel.: 05/ 626 0370, fax: 05/ 626 0369

e-pošta: skocjanski@skocjanski-zatok.org, borut.mozetic@dopps-drustvo.si, natasa.salaja@dopps-drustvo.si

in na spletni strani: <http://www.skocjanski-zatok.org>

uradne ure:

- dopoldne: ob ponedeljkih, sredo in četrtek med 10. in 12. uro,
- popoldne: ob sredo med 15. in 17. uro.

Na zgornjih naslovih lahko naročite brezplačni izvod biltena in dobite dodatne informacije o rezervatu.

Besedilo: Luka Božič, Borut Mozetič, Mateja Nose, Nataša Šalaja;

Pregled: Tomaž Mihelič

Priprava tiska: Grafični studio Abakos; **Tisk:** Abakos / KVM Grafika, **Naklada:** 14.000 izvodov.

Bilten izdajamo v okviru projekta LIFE00NAT/SLO/7226 s pomočjo finančnega instrumenta Evropske skupnosti - LIFE, Ministrstva za okolje in prostor in Luke Koper d.d..

Pripravo in distribucijo biltena je sofinanciral Regionalni center za okolje za srednjo in vzhodno Evropo skupaj z DANCEE (Danish Cooperation for Environment in Eastern Europe).

DOPPS, junij 2003.

generalni sponzor DOPPS

ŽIVLJENJE NISO LE BESEDE
WWW.MOBITEL.SI

REGIONALNI CENTER ZA OKOLJE
za srednjo in vzhodno Evropo

DANCEE
Danish Cooperation for Environment in Eastern Europe
Ministry of Environment and Energy

